

consequenties van Barth zijn onontkoombaar. Hij heeft zijn eigen theologie op; maar en passant ook de vroomheid van zijn consequente discipelen. Objectieve en subjectieve religie beide worden vernietigd, in naam der religie. De schrik wordt opgeheven, omdat men hem wilde.

En dit was een al te hachelijk ondernemen. Het zal zich wreken.

Wie den schrik voor God tot levens-regel maakt (het is volkomen consequent bij Barth, want als Gods vertroosting geen geschiedenis doorleven met den mensch, zooals de paedagoog met den pupil, dan doet Zijn critiek, Zijn verschrikking het óók niet), wie den schrik voor God tot regel maakt, zeg ik, die verheft hem tot een „creaturgevoel“ en hij bedenkt er nog meer mooie namen voor. Maar met dat al verhelpt hij niets meer aan het feit, dat hij zijn christendom met het heidendom althans op dit punt verzoend heeft, leeft ook het heidendom niet grootendels in vrees en angst en schrik? De verschrikking voor God, die gevolg is van al dieper inleiding in de openbaring (van belofte en roeping), en tot nu toe erkend werd als moment en motief in een voortschrijdend werk van den zich openbarende God in ons hart, — ze wordt van dat hooge plan afgevoerd en tot een soort van algemeen-godsdiens, evenzeer heidendom als christelijk, godsdiens-ziekkundig verschijnsel verlaagd.

Barth begint met een zeer hooge waardebeoordeling, doch als men hem laat gaan, dan dalen de koersen van al zijn papieren.

En dat bedoelde ik, toen ik mijn tweede bezwaar onder woorden bracht.

Werkelijk, men zal straks niets positiefs, niets eigens, meer in te brengen hebben tegen de apostelen der pseudo-religies, ook niet tegen die van het neo-boeddhisme, als Karl Barth ook voor ons de benoeming krijgt tot algemeen missionaris van het christendom. Het irrationele — het numineuze — het heilige zwijgen, — het zijn allemaal termen uit de inleidingsleer (en straks ook uit de hoogere, uiteindelijke wetenschap) van Karl Barth. Maar ze zijn zoo oud als het heidendom; ze zijn uit China en Indië naar het Westen overgekomen; en wie ze in zijn christendom overneemt, en als het pure christendom belijdt, die heeft de brug geslagen tusschen Westen en Oosten, tusschen christendom en boeddhisme. Het is wel tragisch, dat de berg, die Westen en Oosten scheidt, tegenwoordig van beide kanten doorgraven wordt, ten bate van den grandiosen tunnel, die beide terreinen verbinden moet; zum ewigen Frieden, gelijk een kerkhofopschrift zegt, en Kant verder verteld heeft.

Het is te hopen, dat men tot inkeer komt, voorzoover ook onder ons critiekloos Barthianisme opgeld doet. Namen als van Rudolf Otto, met zijn vooropstellen van het numineuze, moeten ons niet onmiddellijk tot krijgsleuzen worden. Het is geen toeval, dat dezelfde man, die over het „Heilige“ spreekt, ook over Vishnu Nāyana handelt; het „heilige“, het „numineuze“ is bij hem ten slotte een algemeen begrip; dat met Barth's paradoxen wonderveel overeenkomst vertoont. Maar als Boeddhisme en Christendom van „het heilige“ in God evenveel of maar hetzelfde begrepen hebben, en dus niet tot een in wezen onderscheiden resultaat gekomen zijn, dan — ja, dan is voor een gereformeerd besef, de „heiligheid“ van God in bijbelschen, theologischen zin voorgoed tot het rijk der ficties verwezen. Of is I Corinthe 2, of is Romeinen 1 dwarsheid geworden? En nog eens — het is geen toeval, dat Gustav Mensching¹⁾ in 1926 een boek geeft over: het heilige zwijgen. In dat boek is ook weer een vooropstelling van een religieuze ervaring, een vorm van vereering, welke iederen paradoxenzoeker hun recht zullen schijnen te hebben in zichzelf: n.l. het zwijgen voor God; het niet meer weten, niet meer zeggen. Maar in dat boek spreekt dan ook niet een calvinist, die alle religies toetst naar den maatstaf zijner uit Gods openbaring gegrepen waarheid, doch een onderzoeker van de „religions geschiedelijke“ school; alle religies vertoonen naar zijn meening dezelfde grondtrekken, het verschil is niet een onderscheid in wezen. Dit is geen toeval; doch een scherpe terechtwijzing van wie op deze dingen „amen“ zeggen wil en tevens heeten: confessioneel. Het is geen toeval, dat dit boek al dadelijk het heilige zwijgen met de paradox verbindt²⁾, maar — dat het dan óók met de grootste gelijkmoedigheid Quakers en Muzelmannen, boeddhisten en karthuizers, chinezen en gereformeerden door elkander als studie- en bewijsmateriaal gebruikt. Het is geen toeval, dat God hier tenslotte niet veel anders is dan het irrationele³⁾, en dat Jesaja's visioen van een God, die wel dienaren heeft (serafinen boven, en priesters en profeten en koningen beneden) op één lijn komt staan met een egyptische hymne, die van God Hapi zegt: hij heeft geen dienaren, geen offeranden, in tempels vereert men Hem niet. Het is geen toeval, dat Boeddhisme en Barthiaansch christendom elkaar hier ontmoeten, omdat ze beide antispekulatief zijn. En ten slotte — het is geen toeval, dat behalve de

subjectieve, ook de objectieve religie hier wordt prijsgegeven aan het niets ontziende opsmeltingsproces dezer dagen. Want ook Mensching bewijst in zichzelf de gegrondheid van wat ik verleden week schreef: dat men in dezen gedachten-cyclus de studie der „geschiedenis van de Godsopenbaring“ tot een onmogelijkheid, de begeerte daartoe tot de grootste ketterij maakt. Bij hem is de heilsgeschiedenis relatief van karakter; de gereformeerde denkt er anders over⁴⁾. Het is geen toeval, dat in dit boek Confucius en Christus naast elkaar staan als leermeesters van het paradox; en dat de toestand van het „heilige“ (heidensche) Wu-Wei (spreken in zwijgen en zwijgen in spreken; niets-doen, en daardoor tot alle werkzaamheid bekwaamd worden, veel lijkt op de religieuze predikaties van Karl Barth. Het is geen toeval, dat hier (paradoxaal zooveel 't maar kan), de „deus revelatus“ (de God der openbaring) en de „deus absconditus“ (de God, die zich verborgen houdt), niet meer onderscheiden, doch eigenlijk vereenzelvigd worden, en dus, als 't er op aankomt, ook „Logos“ en „Sige“, d.w.z. het „Woord“ en het „zwijgen“, Gods spreken en verbergen.

Hier ligt wel de kern van dit theologisch vraagstuk. Zullen wij, gereformeerden, het „Woord Gods“, den Logos, bewaren, dan moeten we ons tegen de paradoxen-jacht te weer stellen; want die leiden niet tot de aanbidding van den Logos, maar tot de dofwahopige berusting in de „Sige“ (zie boven). En in den beginne was het Woord... en het Woord heeft onder ons gewoond, en heeft ons God verklaard, heeft ons van God „exegese“ gegeven. Mensching zegt, dat de stelling: „het Woord klinkt in de wereld, opdat God openbaar worde allen volke“, wel waar is, en toch ook (het klinkt weer erg paradoxaal) de eerste leugen (proton pseudos). Maar Calvinisten kunnen dit woord niet hooren, zonder er in te roemen; het is hun de waarheid, het leven, genade.

Logos (het Woord, dat in den beginne was) of Sige (het groote stilzwijgen)?

Barth ziet ze elkaar raken in een snijpunt. Maar overwinnen doet de Logos bij hem niet.

Zoo dringt in onze dagen de strijd der geesten tot de diepste schachten van de mijn der waarheid af. Namen als van Karl Heim o.a. bewijzen ons, dat we niet te haastig victorie moeten roepen als er hier en daar calvinistische termen daveren. De strijd komt nu tot de groote vraag of het geloof zeker is van zichzelf, en — of alle religies geloof hebben, dan slechts de ééne openbaringsreligie, die in Christus Jezus is geopenbaard en uit het heilig Evangelie gekend wordt.

En nu staat hier wel Karl Barth als „openbaringsgetuige“ met zijn paradox. Maar het is niettemin een tragische zekerheid: wanneer DIE strijd uitgevochten wordt, en de studie van het Calvinisme tot haar diepste grondvragen zal gekomen zijn, dan zal Barth niet alleen moeten losgelaten, doch ook zoo sterk mogelijk tegengesproken moeten worden. En wie hem importeert, met behoud van de „confessie“ eveneens: Rudolf Otto heeft het „numineuze“, het „mysterie“ weer naar voren geschoven. Maar Jezus Christus heeft het geopenbaard⁵⁾; niet om ons te „fascineren“, doch om te bewijzen dat Hij het met ons meent, als Hij zegt: vrees niet.

* * *

Men moet evenwel nog verder gaan. Consequentie van de theologiseerende werkzaamheid van den paradoxalen Barth is ook de verandering van theologie en wijsbegeerte. Roomschen blijken dat soms beter te begrijpen dan enkele jubelende „jongere“ gereformeerden⁶⁾. Van Roomsche zijde is opgemerkt, dat Barth's theologie juist als z.g. „theologie van het paradox“ weliswaar een gezonde reactie was tegenover andere stroomingen, maar dat zij toch zich oplost in een zekere „Religionsphilosophie“, met name in wie haar verder willen uitwerken. Het is dan ook volkomen begrijpelijk, dat enerzijds over Kierkegaard heen de weg naar de wijsbegeerte van de romantiek loopt in de kringen van Barth, en dat anderzijds Barth's theologie der crisis min of meer een theologische bewerking van ideeën van Kant gebleken is. De vooropstelling van den naam van het objectieve kan niet verhinderen, dat men in den han van het subjectivisme straks geheel en al besloten ligt; het kan ook niet anders, — bij een theologie van het snijpunt.

Het verloop is dan ook wel tragisch. In plaats van theologie treedt een filosofie. En hoewel het begrip „openbaring“ (spreken Gods) de inzet is, daar wordt tegenover het agnosticisme (niets kunnen weten) het laatste steunpunt weggenomen in het eind.

Want wat is de kennis Gods, die hier door Barth u gelaten wordt?

Eerst kwam Sören Kierkegaard met de stelling:

¹⁾ „Ekleina“ en „opekema“ zijn in de heilige geschiedenis niet tegenover elkaar te stellen als: concreet en abstract, zichtbaar en onzichtbaar. Behalve het „quasi super nos“ roepen hem de heiligheden „quasi in nobis“ allerweest toe.

²⁾ Val Martin Rade (Glaubenslehre des Buch, „Christus“, Götting, Leopold Klotz, 1926, 283).

³⁾ Zie o.a. Twee artikelen van E. Przywara, in „Himnen der Zeit“, Band 111, „Neue Theologie“ („Das Problem protestantischen Theologie“) en „Neue Theologie“, S. 398, 428, vooral 366, v.

christen zijn, geloovige zijn, dat is: tijdgenoot van Christus wezen. Maar daarna verklaart Barth, dat Christus in zijn horizontale ruimte inkomt, zóó, dat het bekende vlak het onbekende geen moment langer dan „een moment“ vasthouden kan. Als ik het goed begrijp, komt dat ongeveer neer op de bewering: het is onmogelijk, Christus' tijdgenoot te wezen; tenzij „tijd“ niet meer een begrip uit de horizontale wereld is. Heeft Barth gelijk, laat mij dan mijn religieus bezit maar deponeeren in de safe van de neokantianen, en constateeren, dat God tot mij, over mij, door mij heen, langs mij heen, tegen mij, voor mij, maar geen enkel stille uur met mij gesproken heeft, als een vriend met een vriend, als een vader met een kind, als een profeet met zijn discipel.

Tijdgenoot van Christus zijn?

't Mocht wat! Nikodemussen zijn er niet meer, als Barth gelijk heeft. En als ze er zijn, dan zijn het nog de ketteren, omdat ze dachten, dat men ook aan de voeten van Jezus kon zitten, gelijk aan die van Gamaliel; Barth zal ze 't wel anders zeggen. Aan Jezus' voeten pleegt men niet te zitten; zitten is te horizontaal, en te rustig.

Het agnosticisme heeft meer dan een „kleinen teen“ tusschen mijn deur gewrongen, als ik Karl Barth op bezoek gehad heb en me aan hem heb geconformeerd.

En dat laatste is het ergste, dat onbedoelde agnosticisme.

Men kan bezwaren maken tegen theologen, die de afgedragen kleeren der filosofen dragen. Ook tegen een theoloog in het nieuwste kostuum van den filosoof moet men protesteeren. En nog is het niet genoeg. Indien de theoloog een zekere „religions philosophische“ originaliteit aan den dag leggen, is zelfs dat nog geen reden voor een applaus. Een theoloog moet nu eenmaal geheel zichzelf zijn; en als hij, al is het met volle zelfstandigheid, op den agnosticist ook maar gelijkt, dan heeft hij zijn wezen en werk als openbarings-getuige prijsgegeven⁷⁾.

En dezelfde verwijten, die den agnosticist treffen, vallen dan ook — terecht — op zijn hoofd neer. Men heeft den agnosticist altijd gevraagd: hoe weet u, dat de waarheid onkenbaar is? Als ze het is, moet haar onkenbaarheid niet anders dan ook onkenbaar zijn. Zoo kan men Barth ook vragen: wat wilt gij met uw omschrijving van het geloof als „respect voor het goddelijk incognito“? Indien God waarlijk incognito komt, kan ik Hem daarin niet respecteeren. Het incognito van God is óf een product van mijn denken — maar dan verdient het geen eerbied, en bestaat het niet; of het bestaat wel — maar dan kan ik het niet eerbiedigen, omdat ik het dan niet opmerk. Zoodra ik Gods „incognito“ opmerk, heeft Hij Zich toch aan mij geopenbaard; het incognito werd doorzichtig; d.w.z. het werd opgeheven.

En als er dus iets te respecteeren valt, dan is het uit die openbaring en voor die openbaring Gods.

Maar ik moet niet respect hebben voor mijzelf. Want Gods incognito is — als Barth gelijk heeft — eigenlijk een mooie naam, dien ik gevonden heb voor den God, dien ik mij zelf heb afgebeeld.

Waarlijk, de „hybris“ wordt bij Barth niet gebroken (hybris=hoogmoed) en het paradox wordt wel gevonden; maar Barth kan mij niet bewijzen, dat God het door mij gevonden voorwerp daar heeft neergelegd.

Ik kan het zelf er gelegd hebben. Velen „vinden“ wat zij zelf zich laten vinden. Zij vinden niet God, maar iets van zichzelf; zichzelf niet eens; want zij maken zich wijs, dat zij zoeken; om dien waan te verkrijgen, legden zij het probleem zelf zich in den weg.

Bijvoorbeeld: het probleem van Gods incognito. Zegt de bijbel niet, dat er dingen zijn, die men „uit zijn hart bedacht“ heeft?

K. S.

Rectificatie. In het vorig artikel, blz. 57, kolom 2, regel 21 van boven stond: „moelijk tegenstrijdig“. Lees: „innerlijk tegenstrijdig“. In pag. 59, kolom 1, regel 6 van boven staat: „dat het wonder redt“. Lees: „dat hij het wonder weer redt“.

⁷⁾ Vergelijk W. Hermann (Gesammelte Aufsätze, 1923) over Troeltsch, S. 96 v.

UIT DE SCHRIFT.

Geene verdoemenis want vrgemaakt van de wet des doods.

De apostel Paulus predikt in zijn brieven nooit zichzelf. Hij is dienaar van Christus. En hij begeert slechts dit ééne dat Jezus Christus een gestalte hebbe in de harten zijner hoorders.

Toch verwijst hij meermalen naar het wonder van Gods genade in hem verheerlijkt.

Hij doet dat dan om God daarmee groot te maken en de soevereine genade van Christus daarin te roemen. Of ook om anderen hoop te geven.

Want waar voor hem, den grootste der zondaren, behoud mogelijk bleek, mogen ook anderen moed vatten en behoeven zij nimmer te wanhopen.

Ook hier heeft Paulus een persoonlijk getuigenis van de levensvernieuwing, die er in hem

plaats
de heer
Wan
eerste
wel de
Jezus
der zo
Paulus
Reeds
hij gesch
Daar
de wet
Het is
tweeën
schillend
macht
Jezus.
Het
Heeren,
zoekt on
schappij
En he
zonde dr
Welnu
schappij
dat hij
Toen
Maar
De Ge
worden.
Gds
Jezus et
der zond
Daarot
verdoem
Christus.
Paulus
lossingsw
Hebt
Klaagt
het zijn
Maar
ga dan
u de woo
Hier r
der zond
Zegt
Wij w
Bedoel
leven ge
baart?
Het te
te zeer
Doch
Al kan
ad moet
hart wal
mijn leve
Ik ben
Ik ben
Wel of
Soms
verlossen
Maar
door Chr
Heer.
Is dit
berger, d
Verlost
eigendom
Kent g
Vraagt
Let da
van de n
des lever
Om die
vernieuw
Het is
En dit
verdrager
en drijft
Zoo w
varing va
Voor h
gemaakt
de wet d

¹⁾ Met Rudolf Otto werkt hij samen.

²⁾ „Complexio oppositorum“, een complex van vaak tegenstrijdige meningen.

genoot van Barth, dat nu, zóó, dat en moment n kan. Als er neer op stus' tijdge- een begrip h gelijk, laat poneeren in ateen, dat t, langs mij enkel stille vriend niet nd, als een

niet meer, jn, dan zijn n, dat men tlen, gelijk wel anders en niet te e rustig, e „kleinen als ik Karl in hem heb

onbedoelde

eologen, die den dragen, te kostuum en. En nog een zekere an den dag een applaus, zichzelf zijn; idigheid, op an heeft hij gs-getui-

icist treffen, hoofd neer. d: hoe weet Als ze het ers dan ook ook vragen: i het geloof gnito"? In- can ik Hem to van God — maar dan het niet; of ik het niet ierk. Zoodra ij Zich toch o werd door-

n valt, dan r die open-

i hebben o is — als oooie naam, dien ik mij

arth niet ge- radox wordt iet bewijzen, orwerp daar

len „vinden“ vinden niet f niet eens; en; om dien robleem zelf

is incognito. jn, die men

K. S.

dz. 57, kolom tegenstrijdig, 59, kolom 1, t redt. Lees:

plaats greep en waardoor hij bevrijd werd van de heerschappij der zonde en des doods.

Want, zoo zegt hij in woorden, die op het eerste hooren wat moeilijk te verstaan zijn, de wet des Geestes des levens in Christus Jezus heeft mij vrijgemaakt van de wet der zonde en des doods.

Paulus spreekt hier van tweeërlei wet.

Reeds vroeger, in het zevende hoofdstuk, heeft hij geschreven van de tweeërlei wet in zijn leden. Daar heeft hij ze genoemd de wet der zonde en de wet des goede.

Het is tweeërlei beginsel, tweeërlei drijfkracht, tweeërlei macht in zijn leven, die hem naar verschillende kanten drijft. Het ééne is de wet, de macht, de heerschappij des Geestes in Christus Jezus.

Het is de heiligende invloed van den Geest des Heeren, die hem bindt aan Christus Jezus en die zoekt om Christus Jezus in zijn leven tot heerschappij te brengen.

En het is anderzijds de macht die hem tot de zonde drijft en gevangen houdt in den dood.

Welm, Paulus heeft zijn tijd gekend dat de heerschappij der zonde hem geheel in beslag nam en dat hij gevangen lag in banden des doods.

Toen verschrikte hem de verdoemenis.

Maar nu is het anders.

De Geest des Heeren is over hem vaardig geworden.

Gods Geest heeft hem gebracht tot Christus Jezus en nu weet hij zich vrij van de macht der zonde en des doods.

Daarom te meer kan hij roemen, dat er geen verdoemenis is voor hem en voor allen die in Christus Jezus zijn.

Paulus had wel een helder inzicht in den verlossingsweg.

Hebt gij van strijd te gewagen? Paulus ook. Klaagt gij wel, ik, ellendig mens — gij weet, het zijn woorden van den apostel.

Maar ook, hebt gij oorzaak van roem en dank — ga dan in de leerschool van Paulus en hij zal u de woorden geven om er God mee te verheerlijken.

Hier roemt Paulus er in dat de heerschappij der zonde over zijn leven is gebroken.

Zegt hij daarmee dat hij niet meer zondigt? Wij weten wel beter.

Bedoelt hij er mee dat de zonde hem in zijn leven geen last, geen strijd, geen zorg meer baart?

Het tegendeel blijkt uit zijn woorden maar al te zeer.

Doch dit is zijn roem.

Al kan ik geen oogenblik den strijd nalaten, al moet ik onverpoosd tegen de zonde van mijn hart waken, de heerschappij der zonde is over mijn leven gebroken.

Ik ben verlost van het geweld des boozen.

Ik ben niet meer slaaf van Satan.

Wél ondervind ik nog zijn invloed.

Soms zoo sterk, dat ik uitroep: Wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods?

Maar toch mag ik er bijvoegen: ik danke God door Christus Jezus onze (en dus ook mijnen) Heer.

Is dit niet, naar luid van onzen alouden Heidelberg, de eenige troost in leven en sterven?

Verlost van zonde, dood en Satan en — het eigendom van Jezus Christus!

Kent gij dien troost, mijn lezer?

Vraagt gij: hoe zal ik het weten?

Let dan hierop, dat Paulus zich bevrijd weet van de macht der zonde door de wet des Geestes des levens in Christus Jezus.

Om dien troost te genieten is allereerst geestelijke vernieuwing noodzakelijk.

Het is de Geest die levend maakt.

En dit geestelijke leven kan eenzijdig zich niet verdragen met de zonde in al haar openbaringen en drijft anderzijds uit tot Christus Jezus.

Zoo was de weg van Paulus en zoo is de ervaring van al Gods Kinderen.

Voor hen geene verdoemenis want zij zijn vrijgemaakt van de wet der zonde en des doods door de wet des Geestes des levens in Christus Jezus.

J. G. KUNST.

Dit deed zich hier metterdaad voor.

Wij brengen gaarne Ds Brussaard onze hulde, dat hij zich in zijn schriftelijk résumé zoo dicht het door hem gesprokene nadert.

Toch missen wij daarin eenige uitdrukkingen, welke ten deele door ons tijdens zijn spreken waren opgeteekend en ten deele in ons geheugen zijn blijven hangen, omdat die bijzonderen indruk op ons maakten.

Indien — om maar iets aan te duiden — hij zich ter Synode werkelijk zoo had uitgelaten als thans door hem schriftelijk wordt weergegeven, zouden voorzeker enkele van de vragen, welke hem werden gesteld, achterwege zijn gebleven.

Op deze punten bracht Ds Brussaard zelf correctie aan op de mondelinge uiteenzetting van zijn bezwaren.

En wanneer hij na zijn „résumé“ nog aantekent: „Met name betuigde Ds Brussaard nog adhaesie met een opmerking van Prof. Lindeboom, die er op gewezen had, dat de synode niet maar aanstonds haar confessioneele uitspraak in een Belijdenis-artikel had neergelegd, omdat zij liever eerst daar nog eens riep over wilde nadenken, eventuele tegenwerpingen wilde aanhooren en misschien zelfs dan vooraf een commissie zou wenschen te benoemen“, dan klopt dit volgens mijn herinnering niet heelmaal op wat hij ter Synode Prof. Lindeboom geantwoord heeft en in geen geval heeft hij dan de opmerking van den grijsen hoogleraar goed begrepen.

Het kan dan ook niet verwonderen, dat prof. Ridderbos in zijn antwoord op het vrijers van Ds Brussaards weergave even attendeert, alsook er voor uitkomt, dat hij niet woordelijk zal kunnen schrijven, wat hij ter Synode heeft gezegd.

In zijn inleiding richt hij zich dan ook aldus tot Ds Brussaard: „Thans hebt gij op schrift gebracht wat gij noemt „een résumé van mijn op de Synode ontwikkelde bezwaren“, en de Synode heeft mij opgedragen, hierop aan u een schriftelijk antwoord te doen toekomen. Het ligt in den aard der zaak en is natuurlijk ook de bedoeling der opdracht, dat dit in hoofdzaak hetzelfde zal zijn als wat ik ter Synode tot u sprak. Geheel hetzelfde zal het niet kunnen wezen. Voorreest niet, omdat hetgeen ik toen improviserend moest spreken, niet woordelijk is bewaard gebleven, noch op het papier, noch in mijn geheugen. En ook niet, omdat hetgeen thans door u is ingezonden, naar het mij voorkomt op sommige punten toch nog waar iets verschilt van het mondelinge door u voorgedragene“.

Maar daarmee was dan ook het verband tusschen debat en korrespondentie heel wat losser geworden.

Ds Brussaard konstateert dit zelf, zij het dan ook met andere woorden.

Hij schrijft, dat het hem niet wel mogelijk is om óók van zijn repliek een kort résumé te geven.

Tweeërlei reden geeft hij daarvoor op: „Ten eerste verschilt het door u mij toegezonden stuk inderdaad op onderscheiden punten, van wat gij ter Synode te berde gebracht hebt (gelijk ge trouwens zelf toegeeft), zoodat ik daarmee vanzelf thans eenigzins rekening dien te houden. En ten tweede, hebt gij mij niet een résumé van uw rede gezonden, maar een zeer uitgebreide weergave ervan, waarbij gij u, evenals ter vergadering, rechtstreeks tot mij richt“.

Ds Brussaard geeft daarop te kennen, dat hij het voorbeeld van prof. Ridderbos zal volgen, met de toevoeging: „al hoop ik mij, ondanks dezen vorm, zoo dicht mogelijk bij het ter Synode gesprokene aan te sluiten en mij strikt tot het zakelijke te beperken“.

Toch heeft dit goede voornemen het niet kunnen behouden, dat het verschil hier aanmerkelijk grooter is dan bij het begin der korrespondentie.

Zoo had Ds Brussaard b.v. ter Synode uitgesproken, dat door het antwoord van prof. Ridderbos enkele bezwaren bij hem waren weggevallen, maar dat hij er toch nog eenige had behouden.

Daarop was het besluit der Synode gebaseerd om Ds Brussaard te verzoeken de bezwaren, welke nog bij hem bestonden, schriftelijk haar toe te zenden.

Deze uitlating vinden wij in de schriftelijke repliek aldus geformuleerd: „Niet alle bedenkingen zijn daardoor vervallen, maar toch ben ik met enkele officieele verzekeringen van u zeer ingenomen en zoodoende reeds gedeeltelijk gerustgesteld. Geheel bevredigd echter heeft, gelijk ik zeg, uw argumentatie mij nog niet“.

Men zal ons moeten toestemmen: dit klinkt veel minder positief.

En dat niet alleen.

Maar ter Synode werden door Ds Brussaard een paar bezwaren genoemd, die bij hem waren weggenomen.

Des te meer bevreemdt het daarom, deze punten toch weer in de schriftelijke repliek als bezwaren vermeld te zien.

Hadden wij eerst ter Synode ons afgevraagd over welke gewichtige bezwaren Ds Brussaard nog niet kon heenkomen en zagen wij de inzending daarvan met verlangen tegemoet in de hoop, dat ook die spoedig zouden kunnen worden weggeruimd, na lezing van zijn repliek krijgt men zoo den indruk, dat schier al zijn bezwaren terugkeeren.

Zijn schriftelijke repliek draagt een sterker kritisch karakter dan zijn mondelinge.

Natuurlijk is dat ook prof. Ridderbos niet ontgaan.

Het was voor hem een teleurstelling.

Hij verbergt dat niet.

Hij vangt dan ook zijn schriftelijke dupliek aldus aan: „Met blijdschap heb ik in uw schrijven bevestigd gezien, wat ge ook ter Synode reeds had uitgesproken, dat ge door het ontvangen antwoord „reeds gedeeltelijk gerustgesteld zijt“. Aan de andere zijde is er in uw schrijven ook wel iets, dat mij heeft teleurgesteld. Ter Synode had ik hoop, dat die bevrediging een ruimeren omvang had dan mij thans toeschijnt het geval te zijn, nu ge voor uw

korte mondelinge repliek een breede uiteenzetting in de plaats hebt gesteld, waarin ge (naar het mij voorkomt en ge op één belangrijk punt ook zelf uitspreekt) zelfs sterker dan in uw eerste uiteenzetting de beslissing der Synode critiseert. Zoo kan ik niet zeggen, dat ik me tot dit tweede en laatste antwoord, dat ik in opdracht der Synode heb te geven, zet met denzelfden blijden moed als waarmede ik mijn eerste antwoord begon“.

Men meene echter niet, dat deze dupliek de kenmerken van moedeloosheid vertoont.

Wie prof. Ridderbos kent, kan zich niet voorstellen, dat hij ooit het hoofd zou kunnen laten hangen.

Neen, met dezelfde gemoedelijkheid van vroeger, met dezelfde houding van alles te durven zeggen en er zeker van te zijn niet te kwetsen, staat hij Ds Brussaard opnieuw te woord.

Men zou er bijna een prijs voor willen uitloven, wie er ook maar één gemelijk trokje in heel deze dupliek kan opsporen.

Wel echter zet prof. Ridderbos met nog meer nadruk de puntjes op de i.

Deze dupliek is een kostelijke aanvulling van onze Synode-litteratuur geworden.

Dat alleen verzoent ons dan ook met den gang van zaken.

Van het begin af hadden wij op de schriftelijke projectie van het debat geen goed oog.

Wij wisten, dat ook met de beste bedoelingen geen trouw beeld van het gesproken woord was te geven.

Aan de beste bedoelingen heeft het van weersakanten niet ontbroken.

Daarom zouden wij het resultaat ten eenenmale hebben betreurd, indien de dupliek van prof. Ridderbos niet zoo was uitgevallen, dat ons heele Gereformeerde volk er wat aan heeft.

Men kan gerust zeggen, dat de bezwaren, welke na den „Open Brief“ nog tot uiting kwamen (voorzover ze niet bedoelden één of meer van de vier bekende punten zelf in twijfel te trekken), hierin worden weerlegd.

Het laatste antwoord van prof. Ridderbos werd ter Synode voorgelezen en naar den zakelijken inhoud goedgekeurd.

De persoonlijke vorm is en blijft vanzelf voor rekening van prof. Ridderbos.

Daardoor heeft deze dupliek — om dien term eens te bezigen — een „semi-officieel“ karakter gekregen.

Intusschen is heel de korrespondentie reeds bij den uitgever J. H. Kok te Kampen als brochure verschenen, onder den titel: „Bezwaar en Antwoord, Ds Brussaard's uiteenzetting van bezwaren tegen de beslissingen der Synode en het antwoord van prof. Ridderbos met repliek en dupliek“.

Wij mogen er zeker wel op rekenen, dat onze lezers deze brochure zullen aanschaffen?

Dat bespaart ons de moeite er den inhoud van te „verslaan“.

Hoe eer deze artikelenreeks kan worden besindigd, des te liever is het ons.

Andere onderwerpen liggen te wachten.

Wij zullen er ons daarom toe bepalen een paar punten slechts uit deze korrespondentie uit te lichten en daarop bijzonder de aandacht te vestigen.

— Het vonnis van Prof. Haitjema. IV.

Wij beloofden dan een zoo objectief mogelijke oriëntering te geven in het artikel van prof. Haitjema om daarna zijn beschouwing aan beoordeeling te onderwerpen.

Prof. Haitjema verdeelt zijn stof aldus:

„Ik zal eerst een korte achts hebben te geven van de Gereformeerde belijdenis van het Schriftgezag;

daarna zal ik de vraag trachten te beantwoorden, wat een belijdende Gereformeerde kerk met deze belijdenis heeft te doen;

vervolgens zal ik in het licht hebben te stellen, wat de Asser Synode met deze belijdenis heeft gedaan;

om ten slotte nog kortelijk antwoord te zoeken op de pijnlijke vraag, hoe deze kerkvergadering van een belijdende Gereformeerde kerk zich zoo tragisch kon schuldig maken aan wat het juist met inspanning van alle krachten van haar kerkelijk erf verre houden wilde“.

Voor dit nummer willen wij ons bezig houden met het eerste van de vier in homiletischen stijl geformuleerde punten en zullen daarmee wel niet gereedkomen.

Prof. Haitjema wil zorgvuldig vermijden aanstonds „zijn opvatting van de Gereformeerde belijdenis voor die belijdenis zelve in de plaats te stellen“. Hij wil zijn uitgangspunt zoo kiezen, „dat ook de vurigste verdediger van de besluiten van Assen naast mij (hem) moet komen staan“. Daarvoor meent hij het gevoeglijkst op Franciscus Junius te kunnen teruggaan. „Telkens hoort men in Junius' theologische verhandelingen de gedachten, vaak de woorden zelfs, van de Nederlandsche Geloofsbelijdenis doorklinken“. Hij zal daarom een beschrijving geven van de Gereformeerde opvatting van het Schriftgezag „in aansluiting aan de Theses Theologicae van Franciscus Junius, hier en daar met aanvullende aanhalingen uit Calvin's Institutie“.

Junius dan omschrijft de Heilige Schrift als „het Woord Gods, dat door God en door tussenkomst van zijne dienstknechten in het geschreven O. en N. Testament aan de kerk is gegeven en dat zijn gewijde bestemming vindt in dit tweeledig doel: de verheerlijking van God en de zaligheid der uitverkorenen“. Hij stelt den inhoud van de Schrift in rechtstreeksch rapport tot God: „want al wat in de H. Schrift staat, heeft een bijzondere betrekking op God, ook datgene, wat naar ons oordeel toch wel heel ver van Hem afligt“. Het tweeledig doel der Schrift werkt hij aldus nader uit: „Het allereerste en hoogste doel van de H. Schrift is de glorie Gods (want God doet alle ding om Zijns Zelfs wil). Dit kan aldus dui-

KERKELIJK LEVEN.

Synode-indrukken.

XXIX.

Korrespondentie Ds Brussaard—Prof. Ridderbos.

Het debat tusschen Ds Brussaard en Prof. Ridderbos, in de September-zittingen der Synode gehouden, is overgegaan in een korrespondentie.

Wat wij voorspeld hadden is bewaarheid.

Debat en korrespondentie dekken elkaar volstrekt niet.

Dit was, naar wij voorzeiden, ook niet mogelijk.

Wie is in staat om een rede van een half uur of meer, geheel of gedeeltelijk geïmproviseerd, daarna letterlijk op schrift te brengen?

En wijkt hij, die het eerst het woord voerde, bij zijn schriftelijke optekening ook maar op een paar belangrijke punten van zijn mondelinge voordracht af, dan stuurt hij daardoor reeds heel de verdere korrespondentie in de war.

wet des doods.

rieven nooit stus. En hij Christus een hoorders.

het wondere eerlijkt.

ies groot te iustus daarin te geven.

ler zondaren, aderen moed inhopen.

ionlijk getui-

or in hem

1923) over